

regulaciju međusobnih obaveza i nadležnosti. Cilj je da djelatnošću muzeja u potpunosti »pokrijemo« područje republike i da to bude napravljeno na najjednostavniji, najracionalniji, najjeftiniji i najefikasniji način. To je i najmuzeološki način.

Koji su muzeji nacionalne važnosti, koji su regionalnog karaktera? Koji muzeji imaju status zavičajnih i gradskih muzeja? Koji muzeji predstavljaju samo muzejske zbirke i tko se o njima (stručno) mora brinuti. Muzeji nisu ni riznice niti relikvijariji lokalnih identiteta. Njihovi zadaci sežu mnogo dalje od prestižnih motiva. Suвременa muzeologija u svijetu poznaje korjenito nove pristupe potvrđene u praksi gdje se samoupravljanje ne spominje kao oblik administriranja nego kao način korištenja muzeja. Nedoživljivo je da nam neke zemlje u tome drže lekciju.

Otvaranjem novih prostora Zagreb ima jedinstvenu priliku da u najboljem smislu i na najkorisniji način upotrijebi nov, neinhibiran kadar, nove prostorne, financijske i organizacione potencijale. Tako je na inicijativu Skupštine grada nastala jedna preliminarna koncepcija muzejskog centra koji bi predstavljao izvršni mehanizam zajedništva. Termini »reorganizacija« i »zajedništvo« imaju već negativne konotacije stečene krivom upotrebom. Treba još jednom reći da nije riječ o novinama i otkrićima: sve što govorimo bilo je već barem spomenuto, a sve što treba učiniti bilo je pokušano ili bar planirano. Pokušaji rezimiranja služe tek kao podsjetnik i poticaj da započete poslove dovršimo.

Poslu reorganizacije muzejske djelatnosti treba prići hitno, s iskusnim i odabranim stručnim timom i garancijama provedbe. Cilj je reorganizacije, a to mnogi ne žele razumjeti jer im stručni interesi završavaju na vlastitom pragu, da osnaži djelatnost, da je stručnom koležijom učini efikasnijom, — da poboljša društveni status muzeja i muzejskih radnika. Samo prestrukturiranje, to treba reći, ne rješava mnogo jer bi mnogo više bilo učinjeno i do sada da su svi izvršavali svoje zadatke.

Popis poslova na reorganizaciji djelatnosti u Hrvatskoj mogao bi izgledati ovako:

1. Stavljanje Muzejskog savjeta u operativni oblik;

2. Uspostava i organizacija Muzejskog centra (Zajednica muzeja Hrvatske);
3. Standardizacija ustanova i radnog procesa;
4. Uvođenje novog sistema klasifikacije i dokumentacije muzejskih predmeta;
5. Uspostava dodiplomskog studija muzeologije i sistema usavršavanja muzejskih radnika;
6. Pretvaranje Zajednice muzeja Hrvatske u financijski i stručno snažnu profesionalnu organizaciju;
7. Reorganizacija i određenje statusa muzeja, verifikacija muzeja, valorizacija ostalih oblika skupljačke i prezentacijske djelatnosti.

Već površan pokušaj analize organizacije muzejske službe u razvijanim zemljama Istoka i Zapada daje nam upotrebljive zaključke o potrebnom obliku naše mreže muzeja. Svojom se novinom i činjenicom da je najmanje administrativan a najviše osnovan na stručnim razlozima, — ističe švedski SAMDOK sistem. To je svojevrsan pool muzeja po vrstama djelatnosti gdje se vrši usklađivanje djelovanja do mjere zajedničke sheme otkupne politike: pored očitih koristi u racionalizaciji (financijskoj i stručnoj) taj primjer interesnog okupljanja muzeja pokazuje i svoju najdragocjeniju stranu: muzejska djelatnost shvaćena je od strane samih muzejskih radnika, bez obzira na instituciju u kojoj rade, kao jedinstvena. To je i najvažniji duhovni preduvjet za ulazak muzeja u budućnost, — za opstanak. Ne treba naime zaboraviti da muzeji mogu biti pasivne informacijske banke (ako se ne brinu za vlastitu budućnost) ili aktivni, kontradjelatni mehanizmi društvene svijesti (ako svoje poslanstvo odgovorno shvate).

ABSTRACT

A network of museums

Tomislav Šola

In the introductory article on the network of museums the author aims to clarify the essential starting points of the discussion. On the one hand he states that museums in Croatia are burdened with traditionalism, and on the other that they are facing the demands of time and space, which, due to the circumstances, they are unable to meet. The new museum practice and theory has experienced an evident progress in the world. New institutions are founded in order to meet the

needs of life in their community. Our social system has clear and advanced commitments so the fact that the museum service is falling behind cannot be tolerated.

From the author's point of view it would need the coordinated effort of both the community and the museums to improve the professional, social and material status of the museums. The number of well functioning institutions is not enough to make the activities of museums successful. The necessary horizontal and vertical structure can be realized only by common policies, coordinated actions in all segments of the museums' activities, synchronization and unification of information etc. Such cooperation implies the mechanism of professional help, collaboration, and also supervision of professional performance (verification of status, control of standards etc.). The author argues that the necessary terms and conclusions to be realized exist, but there is no agreement within the profession that would be obligatory. He is also of the opinion that the training of museum personnel is also part of the organization of museum networks. Finally, in the introductory article on the problem of planning the activities of all museums in Croatia the author suggests the organization of a museum centre and the drafting of a list of priority tasks.

Mreža muzeja — uvjet jedinstvenog programa zaštite i prezentacije baštine*

Damjan Lapajne

USIZ kulture grada Zagreba, Zagreb

O problematici mreže muzeja napisano je mnogo rasprava, analiza i elaborata koji su, od općeg pristupa do konkretnih rješenja, znatno pridonijeli razrješavanju ove izuzetno važne problematike u razvoju muzejske djelatnosti. Osmi kongres Saveza muzejskih društava Jugoslavije, u Puli 1975. godine, detaljno je raspravljao o toj temi i dao niz vrijednih priloga objavljenih u posebnim brojevima »Muzeologije¹«. Rasprave su nastavljene i na kongresu u Jajcu,² a u međuvremenu, pitanja mreže muzeja, međumuzejske suradnje te vertikalna i horizontalna povezivanja muzejskih ustanova, rješavana su muzejskim zakonima u republikama. Isto zakoni o muzejskoj djelatnosti različito pristupaju problemu mreže muzeja, zajedničko im je nastojanje da se, na osnovu muzejskog dogovaranja, rješavaju problemi međusobne suradnje unutar jedinstveno organizirane muzejske djelatnosti. Međutim, iako su normativni akti, zaključci sa savjetovanja, kongresi

i pisane rasprave, identificirali problem i dali određena rješenja, u praksi i nadalje prevladavaju stari odnosi. Niz ocjena društveno-političkih³, samoupravnih i stručnih organizacija⁴ govori o sektoriranju muzealstva, razdrobljenosti mreže i pomanjkanju međusobne suradnje. Pojavljuju se problemi kao što su prikupljanje i čuvanje muzejskog fundusa u pogledu nadležnosti muzeja, posebno između nacionalnih i manjih muzeja, pojavljuju se slični ili isti programi različitih ustanova. Poseban je problem i teritorijalna rasprostranjenost te gustoća muzejskih organizacija, koja pokazuje koncentraciju u glavnim gradovima i većim centrima, dok pojedine regije, iako u kulturno-povijesnom pogledu vrlo interesantne, nisu pokrivene muzejskim ustanovama. Imajući na umu sve prisutne probleme, potrebno je o mreži muzeja i nadalje voditi konstruktivne rasprave, sve dok ne postignemo da muzeji, jedinstveno organizirani, čine cjelovit sistem zaštite i prezentacije prirodne i kulturne baštine. U skladu s općim odredbama Zakona o muzejskoj djelatnosti,⁵ ova djelatnost predstavlja cjelovit radni proces prikupljanja, čuvanja, stručnu zaštitu, stručnu i znanstvenu obradu te idejno-obrazovnu prezentaciju kulturnih dobara. Zbog ovih razloga, muzejska je djelatnost od posebnog društvenog interesa, što je utvrđeno i Ustavom. Iz zakonskih odredaba proizlazi svrha muzejske djelatnosti da pokretna kulturna dobra — muzejska građa — kao dio nacionalne i opće ljudske kulturne baštine, služi zadovoljavanju kulturnih potreba ljudi i da kao takva bude sačuvana za buduće naraštaje⁶. S druge strane, zajednica osigurava materijalne uvjete za zaštitu i prezentaciju muzejske građe. Time su zakonski postavljene obaveze u međusobnim odnosima društva i muzeja. U sklopu tih opće određenih odnosa Zakon također propisuje da, s obzirom na društvene potrebe, cijelo područje Republike mora biti sistematski obuhvaćeno muzejskom djelatnošću, preko općih i specijalnih muzeja, galerija i muzejskih izložbi.

Polazeći od temeljnih načela Zakona, koji u suštini sadržava osnovni smisao rada u muzeju kao i njegove osnovne oblike, jasno je da se inzistira na cjelovitom i kontinuiranom radnom procesu, koji će, logički obuhvatiti — kako prikupljanje građe te cijeli proces do njezine prezentacije, tako i jedinstve-

nost muzejskog sistema na području jedne republike, te, naravno, i na području Jugoslavije. Praćenjem dosadašnje prakse, prvenstveno s aspekta Zagreba, moramo konstatirati da radni proces nije uvijek jedinstven ni u pojedinim ustanovama a kamoli u odnosima između različitih muzeja. U gradu Zagrebu, planiranje programa obavlja se po jedinstvenoj muzeološkoj metodologiji koja sadrži osnovne elemente radnog procesa u muzejima. Elementi su: 1) prikupljanje muzejske građe, stručna obrada i čuvanje građe (s pratećom dokumentacijom, arhivom, bibliotekom); 2) stručna zaštita građe s radionicama i konzervatorsko-restauratorskim radovima; 3) znanstveni rad, tj. muzeološka istraživanja, istraživanja izvora i terena, znanstvena obrada muzejske građe; 4) stručno usavršavanje; 5) idejno-obrazovno prezentiranje muzejske građe putem stalnih izložbi, povremenih izložbi i publiciranje muzejske građe i 6) pedagoški, kulturno-obrazovni i animatorski rad koji se očituje u suradnji s udruženim radom, mjesnim zajednicama, školama itd. Prikupljeni rezultati pokazuju da radni proces u muzejima nije jedinstven, što pokazuje tendencija planiranja programa po zbirka, koja se dosljedno provodi u svim elementima radnog procesa, pa čak i u prezentaciji fundusa putem izložbi. Ova tendencija, međutim, nije karakteristična, što bi bilo razumljivo samo za vrlo usko specijalizirane muzeje, odnosno zbirke, već prevladava bez obzira na vrstu muzeja. Na taj način prevladava organizacija rada po kojoj muzej postoji zbog predmeta, a kustos neprikosnovano vlada zbirkom, vodeći se prvenstveno kriterijima vlastitog ukusa ili znanstvenog interesa unutar svoje specijalnosti⁸. Time se razbija jedinstvenost radnog procesa i onemogućuje timski muzejski rad na prikupljanju i istraživanju muzejske građe. Usporedbom takvog načina rada s društvenom potrebom međumuzejske suradnje unutar jedinstvenog sistema — jasno je da rezultata nema, a pozitivni naponi počivaju isključivo na dobrovoljnom angažmanu pojedinih kustosa, voditelja zbirki. Objektivno se stvara situacija nemogućnosti djelovanja i nepostojanja velikih istraživačkih projekata, a samim time slabi komunikacija između korisnika i muzeja. Gledano u cjelini svi ovi problemi uzrokuju nepostojanje jedinstvene mreže muzeja. U razrješavanju pro-

blema treba poći od postavke da je osnovni zadatak muzeja zaštita kulturne baštine i njezina prezentacija, bez obzira o kojoj se vrsti baštine ili o kojem području radi. To je temeljna društvena potreba, na čijoj realizaciji treba da rade svi muzealci, bez obzira u kojem muzeju rade i bez obzira koje su specijalnosti ili ranga ti muzeji. Za efikasnu realizaciju ovog zadatka nužna je suvremena organizacija rada, koja će, s obzirom na društvene potrebe, unutar integriranih muzeja, biti univerzalna za cijelo naše područje.

Unutar muzejske djelatnosti rad se odvija prema znanstvenim područjima koja su baza muzejskog rada, ali na osnovu integriranih istraživačkih programa. Realizaciju ovih programa treba provoditi na osnovu podjele rada prema specijalnostima i ovisno o stupnju osposobljenosti kustosa. U tom jedinstvenom procesu provodi se postupak prikupljanja, zaštite i naučne obrade građe, selekcija predmeta za čuvanje i prezentacija. U skladu s društvenim potrebama, a na osnovu unaprijed dogovorenih kriterija, samo čuvanje građe se, međutim, povjerava lokalnim, regionalnim ili nacionalnim muzejima. Na taj način okupljaju se na zajedničkom poslu stručnjaci bez obzira u kojem muzeju rade. Time se ujedno skidaju ograde između lokalnih i po rangu viših muzeja, a postoji mogućnost uključivanja i drugih stručnjaka izvan muzejskih ustanova, na primjer znanstvenih instituta, fakulteta i dr.

Standardizacija muzejskog rada

Mreža muzeja kao muzeološka i društvena neophodnost, da bi postala ostvarljiva, mora počivati prvenstveno na zajedničkom radnom procesu. Njegovo ostvarenje, pak, vezano je za jedinstvene standarde muzejske djelatnosti, a u općedruštvenom smislu, kulturne standarde društva.

Zahtjev za muzejskim standardima postavlja se prvenstveno zbog nužnosti zajedničkog rada, odnosno razvoja međumuzejskih odnosa. Standardom je potrebno obuhvatiti dva osnovna sadržaja.

Prvi koji se odnosi na zakonima o muzejskoj djelatnosti već definirane elemente — na potreban prostor, kadrove i financijska sredstva. Zajedničkim dogovorom potrebno

je odrediti koja kvaliteta i kakav prostor odgovara potrebama muzejskog prostora i koji je minimalni površinski standard. Posebno treba voditi računa, osim o prostoru za stalne postavke, spremištima i radionicama, također i o posebnom prostoru za povremene izložbe te prostoru za edukativno-pedagoški rad. Projektom muzeja mora se odrediti njegova muzeološka tematika, odrediti granice područja na kojem muzej djeluje, te definirati detaljna muzejska struktura. U tom se pogledu određuje broj i vrsta muzejskih radnika, vodeći računa o postojećim kao i o potencijalnom muzejskom fondusu. Bitno je da su svi sadržaji pokriveni odgovarajućim kadrom i da je određen odnos broja predmeta koji dolazi na jednog kustosa, s korektivima koji su ovisni o karakteru muzejskih predmeta. Uzimajući u obzir heterogenost muzejske građe i relativnost odnosa kustos — muzejski predmet, ipak je potrebno ustanoviti minimalni standard kadrova u odnosu prema fondusu. Indikativan je podatak da u Zagrebu na jednog kustosa dolazi 24.445 muzejskih predmeta, dok na jednog preparatora ili konzervatora dolazi 109.601 predmeta.

Drugi aspekt muzejskih standarda proizlazi iz samog unutarnjeg muzejskog radnog procesa, a prvenstveno se odnosi na kriterije selekcije prikupljenog muzejskog fundusa u odnosu na njegovu muzealnost. Nužno je postaviti ujednačen kriterij selekcije fundusa kako bi muzeji osigurali kvalitetan i međusobno upotrebljiv i razmjenjiv thesaurus¹⁰. Nadalje, potreba je standardiziran tip vođenja muzejske dokumentacije o muzejskim predmetima, prilagođen mehanografskoj obradi podataka¹¹. Tipizirana dokumentacija omogućuje jednostavnije manipuliranje predmetima, kao i razmjenu informacija o fondusu, veće mogućnosti razmjene fundusa i stvaranje jedinstvenog informatičkog sustava. Time bi kulturna baština postala dostupna svim istraživačima i muzejskim radnicima.

Jedan je od najnužnijih zadataka fizička zaštita i čuvanje muzejske građe. S obzirom da se o ovom problemu zna mnogo, a da se usprkos tome, muzejski predmeti često nalaze u uvjetima znatno nepovoljnijim od onih u kojima su se nalazili prije pohranjenja, potrebno je hitno donijeti standard o minimalnim uvjetima čuvanja muzejskih

predmeta. Pri tome je nužno voditi računa o uvjetima za zaštitu od krađe, požara, vlage, elementarnih nepogoda i ratnih razaranja. Ne malu pažnju zaslužuje i određivanje načina manipulacije muzejskim predmetima. Posve je sigurno da će muzejski standard, van konteksta kulturnog standarda uopće, ostati u zrakopraznom prostoru, te je u tom pogledu kulturni standard naše zajednice pretpostavka i za muzejski standard. Zato, koliko je točna konstatacija da će se tek stvaranjem standarda u muzejskoj djelatnosti stvoriti pretpostavke za efikasnije međusobno komuniciranje samih muzeja kao i za stvaranje jedinstvenog i cjelovitog radnog procesa, toliko je sigurno da je ostvarenje ovog zadatka u cjelini ovisno o mogućnostima društva da ujednači, danas napadno različite razine kulturnog standarda. U vezi s tim je opravdan zahtjev da se muzeji osnivaju, i održavaju u sredinama gdje za to postoje mogućnosti, a ne pod svaku cijenu i na uštrb već ionako niskog kulturnog standarda. Forsiranje muzeja u sredinama koje ga nisu u mogućnosti održavati, posve će sigurno dovesti do smanjenja i onih minimalnih standarda nužnih za normalno funkcioniranje takve ustanove. S druge strane, program i sadržaj rada muzeja uopće izraz je općedruštvenih potreba i stoga nije logična lokalna parcijalizacija muzejskih kuća, već bi koncentracija muzejskih sadržaja bila upravo nužna.

Sinhronizacija rada i međusobno upotpunjavanje

Postojeća mreža muzeja uvjetovana je povijesnim razvojem. Različita su povijesna razdoblja imala različite potrebe i s obzirom na broj, kao i na namjenu muzeja, počev od muzeja s osnovnim konceptom tzv. narodnih muzeja, pa sve do uskospecijaliziranih muzejskih kuća. Današnje je stanje, dakle, opterećeno povijesnim nasljedem u koje je potrebno intervenirati. Poštujući sve vrijednosti tradicije, nužno je danas, intervencijom u postojeću shemu muzeja, izgraditi takvu mrežu koja će odgovarati našim sadašnjim potrebama.

Prvi problem koji se tu postavlja jest tipologizacija i klasifikacija muzeja. Prema općim tipološkim odrednicama, muzeji se klasificiraju kao opći i specijalni. Prema I-

COM-ovoj klasifikaciji¹², to su: 1) muzeji umjetnosti, 2) povijesni i arheološki muzeji, 3) etnografski muzeji, 4) prirodoslovni muzeji, 5) muzeji nauke i tehnike.

Opći muzeji, prema tipologiji elaborata »Muzejska mreža u SR Hrvatskoj«¹³ dijele se na kompleksne i zavičajne muzeje. U osnovi, svaka je podjela manje ili više točna, no isto tako i nepotpuna. Dosljednu klasifikaciju prema karakteru muzejskog fundusa prilično je stoga teško provesti. Isto tako, strogo poštivanje bilo koje klasifikacije zahtijevalo bi danas u nas izuzetno složeno prestrukturiranje muzejskih organizacija, što bi stvaralo prilične poteškoće, a rezultati su teško predvidivi.

Za razrješavanje ovog problema u osnovi je potrebno vertikalno povezivanje muzeja, i s druge strane, stvaranje njihove horizontalne strukture. Vertikalno povezivanje muzeja moguće je postići ukoliko se prethodno provede teritorijalno razgraničenje, i to prvenstveno definiranjem lokalnih, regionalnih i nacionalnih muzeja. Kriteriji ovog razgraničenja bili bi karakter fundusa i njegovo značenje, područje koje muzej pokriva svojom djelatnošću te općedruštvena potreba za tim muzejom. Pri određivanju ranga, potrebno je također voditi računa i o mogućnosti muzeološke prezentacije određenog šireg ili užeg muzejskog sadržaja, i to s obzirom na raspoloživ prostor, kadrove, opremu i materijalne mogućnosti. Za suštinu vertikalne podjele nije važno tipološko određenje muzeja, već teritorij koji on pokriva. U ovakvoj vertikalnoj strukturi muzeja važna je njihova međusobna povezanost u svim elementima rada, što proizlazi iz zahtjeva za cjelovitim i jedinstvenim muzejskim sistemom.

Iako svaka muzejska organizacija ima različito područje rada, nužno je postići jedinstven muzeološki model istraživanja kulturne i prirodne baštine kao i njihove prezentacije. Takva, po sadržaju rada, svepovezujuća organizacija muzeja u osnovi je horizontalne strukture mreže. Horizontalna struktura povezivanja muzeja slijedi dakle njihovu različitu tipologiju, a ne njihov rang.

U horizontalnom smislu osnovna tipološka struktura mreže muzejskih organizacija znači stvaranje jedinstvenog muzeološkog prikaza

i istraživanja kulture i prirodne baštine.

Dosadašnji razvoj specijaliziranih muzeja odvijao se uglavnom u skladu s razvojem matičnih znanstvenih područja što je s aspekta znanstvenih disciplina logično, ali nedovoljno za princip univerzalnosti muzeološkog pristupa. To je objektivno i dovelo do usitnjenosti muzejske mreže i priješlo je njihovu funkcionalnu suradnju.

Poštujući razvoj disciplina na kojima počiva stručni i znanstveni rad, potrebno je ipak učiniti kvalitativan pomak u muzeološkom pogledu. U prvom redu, muzeji nacionalnog značenja moraju sačinjavati jedinstven muzejski kompleks što će se očitovati u jedinstvenom planiranju u međusobnom upotpunjavanju programa i u zajedničkoj realizaciji programa, a na osnovu principa jedinstvenosti zaštite i prezentacije prirodne i kulturne baštine. Pitanje samoupravne organiziranosti u ovom kontekstu dolazi u drugi plan, jer je za ovakav koncept presudan jedinstveni muzeološki pristup muzejskom fundusu. Čak kada u nekim republikama i ne postoji nacionalni arheološki muzej (npr. Hrvatska s nizom arheoloških muzeja), onda svi postojeći regionalni muzeji čine jedinstveni kompleks nacionalnog muzeja. Problem odnosa prema pojedinim zbirkama u lokalnim ili regionalnim muzejima rješiv je na način da se, prema tipologiji, zbirka povezuje sa specijaliziranim muzejom.

Ispreplitanje odnosa i međusobna stručna suradnja, na temelju istih kriterija i zajedničkih programa, omogućuje cjeloviti pristup problemu istraživanja, obrade i prezentacije muzejske građe. U tom pogledu rješiv je i problem raspolaganja te čuvanja građe u muzejskim fundusima, a temelji se na važnosti fundusa u općem smislu, u skladu s uvjetima za čuvanje i prezentaciju.

U sustav nacionalnih muzeja uklapaju se lokalni i regionalni muzeji prema programu djelovanja i kadrovima kojima raspolažu, isto tako i muzeji radnih organizacija prema tipologiji. U tom smislu, moguće je uspostavljati sisteme regionalne povezanosti oko jednog centralnog muzeja, što cijelu mrežu višeznačno i slojevito obrađuje. Višestruka povezanost, ako se temelji na jednakim kriterijima i principima muzejskog rada, nije prepreka,

već samo nova kvaliteta mreže muzeja.

Anatomija muzeja i stručna nadležnost

Muzejske organizacije, prema odredbama Zakona o udruženom radu, mogu se svrstati u dvije grupe¹⁴:

- samostalne radne organizacije
- muzejske organizacije udružene s drugim radnim organizacijama sa srodnom ili posve različitom djelatnošću.

Prilikom definiranja mreže muzeja, neophodno je voditi računa i o organizacijskim statusima muzeja.

Situacija kod samostalnih organizacija posve je jasna i njihova djelatnost, osim pod opće zakone, potpada pod Zakon o muzejskoj djelatnosti.

U slučaju kad su muzeji u sastavu drugih organizacija javljaju se prepreke, osobito prilikom definiranja muzejskih zadataka, jer su česti slučajevi da se muzealstvu nameću nestručni zadaci. Posebno to vrijedi za međumuzejsku suradnju, gdje su prisutni lokalizmi te pokušaji nekih vanjskih faktora da se ograničava razvoj odnosa s ustanovama iz drugih sredina.

U izgradnji mreže muzeja treba polaziti sa stanovišta da su muzejske ustanove, u samoupravnom smislu, potpuno autonomne. Cijeli sistem jedinstvenosti muzejske mreže mora polaziti od principa samoupravnog dogovaranja i sporazumijevanja, vodeći pritom računa o interesima cijelog društva i pojedinih društvenih sredina. U skladu s takvim stavom, potrebno je stručno i društveno verificirati muzeološke kriterije i principe rada na kojima će počivati mreža muzejskih organizacija.

Problem stručne nadležnosti javlja se jedino u nedefiniranoj strukturi muzejskih organizacija. U programski razrađenoj djelatnosti s provedenom klasifikacijom u odnosu na djelokrug rada i položaj unutar mreže, stručna nadležnost jasno je određena. Međusobni odnosi temelje se na istim kriterijima i pitanja raspolaganja muzejskim fundusom riješena su definiranjem položaja u strukturi cijele mreže.

U osnovi, probleme stručne nadležnosti kao i stručnog nadzora treba rješavati putem republičkog muzejskog savjeta koji je zakonom ovlašten za te poslove. Kako je Savjet

društveno tijelo, potrebno je uspostavljati stručnih timova koji bi obavljali poslove stručnog nadzora (vodeći računa o kriterijima u muzejskoj djelatnosti), donosili prijedloge za unapređenje muzejskog rada i s muzejskog aspekta ocjenjivali dosadašnji rad.

Analiza postojeće mreže muzeja pokazuje da je za realizaciju nove mreže potrebno uspostaviti cjeloviti sistem rada na jedinstvenim kriterijima i standardima i podijeliti funkcije, kako bi se na bazi dogovaranja uspostavio sistem jedinstvenog programa zaštite i prezentacije prirodne i kulturne baštine.

BILJEŠKE

1. »Muzeologija« br. 17 i 18, Muzejski dokumentacioni centar Zagreb, 1975.

2. Vlado Horvat: **Problematika mreže muzeja i dalje aktualna** Zbornik radova br. 5—6. god. V—VI, Muzej revolucije Bosne i Hercegovine, Memorijalni muzeji i Nacionalni parkovi Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1979—80. (separat)

3. **Kulturna politika i razvitak kulture u Hrvatskoj**, Zagreb 19832, str. 123.

4. **Muzejska djelatnost-stanje, problemi i prijedlozi**, »Informatica museologica« 2—3, Zagreb, 1980.

5. Želimir Koščević: **Prijedlog razvoja mreže muzejskih organizacija u SR Hrvatskoj** (rukopis)

6. Zakon o muzejskoj djelatnosti u SR Hrvatskoj, N. N. br. 12/77.

7. Osnove plana i prijedlozi programa kulturnog razvoja za 1982. godinu, USIZ kulture grada Zagreba, Zagreb, 1981, str. 227—228.

8. Hugues de Varine-Bohan: **Suvremeni muzej: Uvjeti i problemi novog pristupa**, »Informatica museologica« br. 3—4, Zagreb, 1977, str. 10.

9. Kadrovska situacija u kulturnim djelatnostima u gradu Zagrebu i mogućnost njenog poboljšanja, USIZ kulture grada Zagreba, Zagreb, 1983. (rukopis)

10. Zbynek Stransky: »Muzeologija« 8, Zagreb 1970, str. 55. i dalje

11. Elaborat novog sistema klasifikacije i dokumentacije muzejskih predmeta dovršila je 1984. godine radna grupa pri Muzejskom dokumentacionom centru u Zagrebu

12. Vlado Horvat: **Mreža muzeja i galerija na području Slavonije i Baranje**. (disertacija), Ljubljana 1982, str. 17.

13. Prijedlog mreže muzejsko-galerijskih ustanova u SR Hrvatskoj, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Zagreb, 1975, knj. III, str. 3. (rukopis)

14. Vlado Horvat: **Mreža muzeja u Slavoniji i Baranji** (disertacija), Ljubljana, 1982, str. 16.

* Nepublicirani referat održan na 10. Kongresu SMOJ u Budvi, X 1983. godine.

A Network of museums — the condition for a common programme to protect and present the national heritage

Damjan Lapajne

Regulations governing museum activities variously present the problem of a museum network in Yugoslavia. They share, however, a common effort to solve problems of cooperation within a homogeneous organization of museum activity, based on consultations between the mu-

seums. Conclusions from conferences, conventions and written discussions identify the problem itself and suggest certain solutions. In practice, however, there are still problems of closer collaboration between museums as well as problems arising from the lack of vertical and horizontal connections between the institutions. A unified organization of museums was proposed, which would by means of a museum network form an integral system of protection and presentation of the natural and cultural heritage. As a museological and social necessity such a network of museums must be based on a common operational process

and particularly on drafting and prescribing uniform standards of museum activities in the context of the society's cultural standards.

It is pointed out how important it is to intervene in the existing scheme with a previously drafted typology and classification of museums. The organization of a network of museums is based on the view that museums are entirely autonomous organizations, in the sense of workers' management, and that the whole system of a homogeneous museum network should start with the principle of consultation and agreement.

Riječ je o . . . — Main feature

Predlog projekcije dugoročnog razvoja muzejske službe s mrežom muzeja u srednjem Pomoravlju, Resavi i Levču*

Savo Vetnić

Zavičajni muzej u Svetozarevu, Svetozarevo

Ovim dokumentom nastoje se — putem zakonskih odredbi, društvenih potreba i samoupravnog dogovaranja — iznaći i predložiti načini i pravci u građenju regionalnog sistema—mreže muzeja u srednjem Pomoravlju.

Polazište je sadašnji stepen programskog, koncepcijskog, kadrovskog, prostornog, funkcionalnog i društveno-ekonomskog položaja muzejske službe u konstituiranju regionalnog kulturnog sadržaja i vršenju zaštite prirodnačkih i kulturno-istorijskih dobara.

Prvu polaznu odrednicu čine odredbe Zakona o zaštiti kulturnih dobara (Sl. glasnik SRS, 28/77) kao i niz internih akata i preporuka donesenih od strane samoupravnih tela Zajednice muzeja Srbije koje se tiču teritorijalne podele i koncepcijskih odnosa među muzejima na nivou uže Srbije.

Drugu polaznu odrednicu čine srednjoročni programi društveno-ekonomskog razvoja društveno-političkih i samoupravnih interesnih zajednice kulture srednjopomoravskog regiona za period 1981—1985. g. Treća je polazna odrednica određena odredbama Zakona o udruženom radu (Sl. list SFRJ, 53/76), kao

osnova u dogovaranju i samoupravnom povezivanju muzejskih ustanova na prikupljanju, evidenciji, istraživanju, zaštiti, izlaganju i publikovanju kulturnih dobara.

Regionalne odlike srednjeg Pomoravlja

U užem smislu to je područje paraćinsko-svetozarevačke kotline, odnosno uzan ravničarski pojas s obe strane toka Velike Morave, od Stalačke klisure na jugu do Bagr-

»Moravka« iz Drenovca kod Paraćina — Vinčanska grupa 4300—3100 godine p.n.e.

danskog tesnaca na severu. Regionalno područje čine 6 društveno-političkih zajednica, i to: Paraćin, Čuiprija, Svetozarevo, Despotovac, Svilajnac i Rekovac. Drugačije je poznato kao — REGION SREDNJEG POMORAVLJA, RESAVE I LEVČA.

Muzejske ustanove u srednjem Pomoravlju

Prvi oblici organizovanog rada, uz primenu naučnih metoda u istraživanju, zaštiti i publikovanju od strane domaćeg kadra, javljaju se u ovom regionu pred kraj prošlog veka. Najznačajnije mesto među njima imaju Mihajlo Valtrović, Nikola Vulić, Vlada Petković, Miloje Vasić i Miodrag Grbić, sa velikim brojem naučnih sledbenika.

U posleratnom periodu počinje formiranje lokalnih društvenih institucija, koji nije jednakomerno zahvatio i organizaciju zaštite kulturnih dobara. Ovome su pogodovale odredbe odgovarajućih zakonskih akata, napose starog Zakona o muzejima (1968. g), jer su nosioci zaštite nepokretnih spomenika i arhivske građe oznaženi do državnih organa a muzeji prepušteni nahodanju opštinskih samouprava. To je dovelo do stanja da mogu, a ne moraju da postoje, da je kulturno nasleđe opštinsko vlasništvo, a ne deo nacionalnog bogatstva. Zbog toga su napore u osnivanju muzeja vođeni bez potpunije društvene podrške. Osnivani su u svim opštinama, osim u Rakovcu, ali su bili kratkog daha, te danas jedini deluje Zavičajni muzej u Svetozarevu.